

**CHARAKTERYSTYKA GOSPODARSTW ROLNYCH
W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W 2005 R.**Wydział Statystyki Społecznej
Wydział Analiz

Notatka sygnałna

Sierpień 2006

Według uogólnionych wyników reprezentacyjnego badania „Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów, pogłowie zwierząt i charakterystyka gospodarstwa” (badanie R – CzSR) w 2005 r. w województwie lubuskim było 51,8 tys. gospodarstw rolnych. Z tej liczby 51,7 tys. gospodarstw należało do sektora prywatnego, a 0,1 tys. gospodarstw do sektora publicznego. Gospodarstw indywidualnych było 51,6 tys., w tym 30,8 tys. (59,7%) gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha.

TABL. 1. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH

Lata	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha								
		0 – 1	1 – 2	2 – 3	3 – 5	5 – 10	10 – 15	15 – 20	20 – 50	50 i więcej
Ogółem										
2002	55252	23232	11803	4430	3936	4871	2567	1317	2100	996
2005	51843	20811	8043	3898	3600	5439	4817	1557	2590	1089
2002 = 100										
2005	93,8	89,6	68,1	88,0	91,5	111,7	187,7	118,2	123,3	109,3
Gospodarstwa indywidualne										
2002	55012	23229	11799	4425	3926	4852	2553	1302	2069	857
2005	51598	20807	8036	3893	3591	5421	4802	1546	2561	942
2002 = 100										
2005	93,8	89,6	68,1	88,0	91,5	111,7	188,1	118,7	123,8	109,9

W porównaniu do wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. gospodarstw rolnych było mniej o 6,2%. Zmniejszyła się liczba małych gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 0 – 5 ha, przy czym największy spadek (o 31,9%) zanotowano w grupie gospodarstw o powierzchni 1 – 2 ha użytków rolnych. Natomiast w grupie gospodarstw o powierzchni 10 – 15 ha UR zanotowano zwiększenie liczby gospodarstw o 87,7%.

Według wyników badania, 12 czerwca 2005 r., działalność rolniczą prowadziło 45,3 tys. gospodarstw rolnych. W porównaniu do 2002 r. liczba tych gospodarstw wzrosła o 23,7%. Działalność gospodarczą inną niż rolnicza związaną z gospodarstwem rolnym prowadziło 2,6 tys. gospodarstw rolnych, w tym 0,6 tys. gospodarstw zajmowało się działalnością usługową z wykorzystaniem własnego sprzętu i 0,3 tys. – akwakulturą (uprawą roślin i hodowlą zwierząt w środowisku wodnym).

Wśród osób kierujących gospodarstwem rolnym, ponad 16 tys. posiadało wykształcenie rolnicze. W tej grupie osób 4,4% legitymowało się wykształceniem wyższym i 0,5% – policealnym, wykształcenie zawodowe średnie i zasadnicze posiadało odpowiednio 23,0% i 19,6%. Kurs rolniczy ukończyło ponad 52% osób kierujących gospodarstwem rolnym. W porównaniu do 2002 r. zwiększył się odsetek osób z wykształceniem wyższym o 0,5 pkt i średnim zawodowym o 3,8 pkt, natomiast mniej osób posiadało wykształcenie policealne o 0,2 pkt, zasadnicze zawodowe o 0,3 pkt i kurs rolniczy o 3,8 pkt.

Osoby kierujące gospodarstwem rolnym przez okres 21 lat i więcej stanowiły największy odsetek – 40,4% (w 2002 r. – 31,0%). Kierujący gospodarstwem rolnym przez okres krótszy niż 1 rok stanowili 2,3% ogółu (w 2002 r. – 11,1%).

Gospodarstwa rolne, w których osobą kierującą był użytkownik gospodarstwa rolnego stanowiły 98,3% ogółu. Członkowie gospodarstwa domowego użytkownika kierowali 1,7% gospodarstw rolnych, w tym współmałżonkowie użytkownika – 1,0% gospodarstw.

Wśród badanej grupy użytkowników gospodarstw rolnych, 22,3% korzystało w 2005 r. z usług podmiotów zajmujących się doradztwem rolniczym. Z usług Ośrodków Doradztwa Rolniczego skorzystało 21,0% użytkowników gospodarstw.

W gospodarstwach rolnych użytkowano 530,4 tys. ha gruntów, w tym 480,1 tys. ha (90,5%) użytków rolnych. Gospodarstwa te posiadały 366,5 tys. ha gruntów ornych, w tym 304,1 tys. ha pod zasiewami, 2,6 tys. ha sadów oraz 84,8 tys. ha łąk i 26,2 tys. ha pastwisk trwałych. W porównaniu do wyników spisu 2002 r. zmniejszyła się powierzchnia gruntów o 0,3%, w tym użytków rolnych o 0,1%. Wzrosła powierzchnia gruntów ornych pod zasiewami o 22,6% oraz łąk i pastwisk trwałych odpowiednio o 1,2% i 8,1%. Zwiększyła się średnia powierzchnia jednego gospodarstwa rolnego z 9,63 ha w 2002 r. do 10,23 ha w 2005 r.

TABL. 2. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Wyszczególnienie	2002	2005	2002 =100
Powierzchnia w ha			
ogółem	531847	530389	99,7
użytków rolnych	480267	480098	99,9
gruntów ornych	369275	366488	99,2
pod zasiewami	248010	304115	122,6
odłogów	101686	50908	50,1
ugorów	19579	11465	58,6
sadow	3001	2622	87,4
łąk trwałych	83772	84804	101,2
pastwisk trwałych	24219	26184	108,1
lasów i gruntów leśnych	10583	10850	102,5
pozostałych gruntów	40997	39441	96,2
Średnia powierzchnia gruntów w 1 gospodarstwie rolnym w ha			
ogółem	9,63	10,23	106,2
użytków rolnych	8,78	9,26	105,5

W 2005 r. spisano 45,3 tys. gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na powierzchni 459,0 tys. ha użytków rolnych. Pod zasiewy przeznaczono 304,1 tys. ha gruntów ornych, z tego 78,5% stanowiła uprawa zbóż ogółem, 4,2% – ziemniaków, 6,8% – roślin przemysłowych, 6,2% – roślin pastewnych i 4,3% – pozostałych roślin. W 2002 r. z ogólnej powierzchni zasiewów 81,5% zajmowały zboża, 4,3% – ziemniaki, 7,0% – rośliny przemysłowe, 4,3% – rośliny pastewne i 2,9% – pozostałe rośliny.

Uprawę zbóż prowadziło 27,0 tys. gospodarstw rolnych na powierzchni 238,8 tys. ha użytków rolnych. Ziemniaki uprawiano w 21,3 tys. gospodarstw na powierzchni 12,7 tys. ha. Rośliny przemysłowe były uprawiane w 1,6 tys. gospodarstw na powierzchni 20,5 tys. ha. Uprawę warzyw gruntowych prowadzono w 4,9 tys. gospodarstw rolnych na powierzchni 3,9 tys. ha. Sady posiadało 3,5 tys. gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 2,6 tys. ha.

TABL. 3. **POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG GRUP ZIEMIOPŁODÓW**

Wyszczególnienie	Powierzchnia zasiewów w ha			Gospodarstwa rolne prowadzące uprawę ziemiopłodów		
	2002	2005	2002 = 100	2002	2005	2002 = 100
Zboża ogółem	202064	238817	118,2	23389	26985	115,4
Strączkowe jadalne	118	139	117,8	369	81	22,0
Ziemniaki	10630	12706	119,5	23536	21312	90,6
Rośliny przemysłowe w tym:	17450	20541	117,7	1356	1572	115,9
buraki cukrowe	2330	3514	150,8	575	635	110,4
rzepak i rzepik	15071	16778	111,3	825	1081	131,0
Warzywa gruntowe	2769	3938	142,2	11198	4897	43,7
Truskawki	453	967	213,5	2090	735	35,2

Według wyników badania, 12 czerwca 2005 r. w gospodarstwach rolnych utrzymywano 72,2 tys. sztuk bydła, 263,8 tys. sztuk trzody chlewnej, 3,6 tys. sztuk owiec, 3,9 tys. sztuk kóz, 6,1 tys. sztuk koni i 3400,6 tys. sztuk drobiu kurzego. W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r., zwiększyło się pogłowie kóz o 5,3% i koni o 9,9%, natomiast zmniejszyła się liczebność bydła o 1,4%, trzody chlewnej o 8,3%, owiec o 13,9% i drobiu kurzego o 43,2%. W 2005 r. gospodarstw rolnych utrzymujących bydło było 5,8 tys., trzodę chlewną – 10,7 tys., owce – 0,1 tys., kozy – 1,0 tys., konie – 2,3 tys. i drób kurzy – 17,9 tys. W porównaniu z wynikami spisu 2002 r. zwiększyła się liczba gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną o 7,1% i drób kurzy o 28,7%, natomiast ubyło gospodarstw utrzymujących bydło o 20,0%, owce o 20,8%, kozy o 2,2% i konie o 10,3%.

TABL. 4. **ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ**

Wyszczególnienie	Pogłowie zwierząt gospodarskich w sztukach			Gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie		
	2002	2005	2002 = 100	2002	2005	2002 = 100
Bydło ogółem	73225	72224	98,6	7214	5773	80,0
w tym krowy	31555	30987	98,2	6398	5169	80,8
Trzoda chlewna ogółem	287661	263753	91,7	9989	10701	107,1
w tym lochy	29064	27593	94,9	5425	5261	97,0
Owce	4199	3616	86,1	154	122	79,2
Kozy	3729	3927	105,3	1052	1029	97,8
Konie	5565	6114	109,9	2603	2335	89,7
Drób kurzy	5982452	3400648	56,8	13876	17859	128,7

Obsada bydła, w tym krów, na 100 ha użytków rolnych w 2005 r. wynosiła odpowiednio 15,0 sztuk i 6,5 sztuk, wobec 15,2 sztuk i 6,6 sztuk w 2002 r. Obsada trzody chlewnej, w tym lochy, na 100 ha gruntów ornych w 2005 r. wynosiła odpowiednio 72,0 sztuk i 7,5 sztuk, wobec 77,9 sztuk i 7,9 sztuk w 2002 r.

Wyniki badania pozwoliły ustalić wyposażenie gospodarstw rolnych w ciągniki oraz inne maszyny i urządzenia rolnicze. W rolnictwie wykorzystywano 20,1 tys. ciągników (w 2002 r. – 19,8 tys.), w tym największy odsetek stanowiły ciągniki o mocy silnika 25 – 40 kW (29,9%) i 40 – 60 kW (37,8%). Gospodarstw posiadających ciągniki było 14,5 tys., tj. o 3,0% więcej niż w 2002 r. Na 1 ciągnik przypadało 23,9 ha użytków rolnych (w 2002 r. – 24,3 ha). Na 100 spisanych gospodarstw przypadało średnio 38,7 ciągników (w 2002 r. – 35,8 szt). W 2005 r. gospodarstwa rolne posiadały 2,5 tys. kombajnów zbożowych, 0,6 tys. kombajnów ziemniaczanych, 0,2 tys. kombajnów buraczanych, 4,9 tys. kosiarek ciągnikowych oraz 8,6 tys. rozsiewaczy nawozów. W porównaniu do 2002 r. zwiększyła się liczba użytkowanych kombajnów zbożowych o 15,1%, ziemniaczanych o 5,7%

i rozsiewaczy nawozów o 8,9%, natomiast mniej było kombajnów buraczanych o 20,1% i kosiarek ciągnikowych o 1,6%. Kombajny zbożowe posiadało 2,4 tys. gospodarstw, ziemniaczane – 0,6 tys., buraczane – 0,2 tys., kosiarki ciągnikowe – 4,7 tys., a rozsiewacze nawozów – 8,0 tys. gospodarstw.

TABL. 5. **MASZYNY I URZĄDZENIA ROLNICZE WYKORZYSTYWANE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH**

Wyszczególnienie	Liczba maszyn i urządzeń rolniczych			Gospodarstwa posiadające maszyny i urządzenia rolnicze		
	2002	2005	2002 = 100	2002	2005	2002 = 100
Ciągniki	19804	20074	101,4	14056	14472	103,0
Kombajny zbożowe	2198	2530	115,1	2001	2373	118,6
Kombajny ziemniaczane	580	613	105,7	565	607	107,4
Kombajny buraczane	289	231	79,9	278	223	80,2
Silosokombajny	257	252	98,1	216	225	104,2
Kosiarki ciągnikowe	4986	4907	98,4	4707	4659	99,0
Ładowacze chwytakowe	3127	3058	97,8	2903	2830	97,5
Kopaczki do ziemniaków	3981	4042	101,5	3962	4032	101,8
Sadzarki do ziemniaków	3271	3761	115,0	3233	3749	116,0
Prasy zbierające	1940	2394	123,4	1840	2293	124,6
Rozsiewacze nawozów	7878	8578	108,9	7135	8049	112,8
Rozrzutniki obornika	5475	5721	104,5	5149	5482	106,5

Wyniki badania czerwcowego pozwoliły określić źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego. Odnotowano 45,1 tys. gospodarstw indywidualnych, w których wystąpiły dochody z tytułu prowadzonej działalności rolniczej. Dochody z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej wykazało 4,1 tys. gospodarstw, z pracy najemnej – 18,7 tys. gospodarstw, a z emerytur lub rent – 19,4 tys. gospodarstw. Dla większości gospodarstw główne źródło utrzymania stanowiły dochody z pracy najemnej (34,1%) oraz emerytury i renty (31,6%). Dochody z prowadzonej działalności rolniczej dla 19,2% gospodarstw stanowiły ponad 50% wszystkich dochodów gospodarstwa domowego. W 2002 r. było 12,2% gospodarstw domowych, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej, natomiast pracę najemną oraz emerytury i renty jako główne źródło utrzymania wykazało odpowiednio 28,0% i 37,2% spisanych gospodarstw.

TABL. 6. **GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE WEDŁUG PRZEWAŻAJĄCEGO DOCHODU GOSPODARSTW DOMOWYCH**

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:						
		działalności rolniczej	działalności rolniczej i pracy najemnej	pracy najemnej	pracy najemnej i działalności rolniczej	działalności poza-rolniczej	emerytury i renty	niezarobkowych źródeł utrzymania
W liczbach bezwzględnych								
2002	54994	6689	233	15420	1073	4053	20465	3798
2005	45077	8641	163	15354	708	2383	14261	1224
2002 = 100	82,0	129,2	70,0	99,6	66,0	58,8	69,7	32,2
W odsetkach								
2002	100,0	12,2	0,4	28,0	2,0	7,4	37,2	6,9
2005	100,0	19,2	0,4	34,1	1,6	5,3	31,6	2,7

W 2005 r. w rolnictwie pracowało 83,4 tys. osób, z tego 80,6 tys. osób pracowało w gospodarstwach indywidualnych, a pozostałe 2,9 tys. osób w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych, niemających osobowości prawnej. Pracujący w gospodarstwach indywidualnych stanowili przede wszystkim rodzinną siłę roboczą (99,1% pracujących).

Spośród członków rodzinnej siły roboczej przeważały osoby w wieku 45 – 54 lat (29,2% pracujących). Najmniej liczna była grupa osób w wieku 15 – 24 lata, która stanowiła 6,0% pracujących.

Blisko połowa członków rodzinnej siły roboczej przepracowała mniej niż 530 godzin w roku, natomiast 2120 godzin i więcej pracowało 9,8% osób^a.

Wyniki czerwcowego spisu rolnego oraz zestawu standardowych nadwyżek bezpośrednich^b opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, pozwoliły określić typ rolniczy i wielkość ekonomiczną dla gospodarstw, które w dniu 12 czerwca 2005 r. prowadziły działalność rolniczą. Wyodrębniono gospodarstwa o następujących typach rolniczych:

- gospodarstwa specjalistyczne:
 - specjalizujące się w uprawach polowych – 16,9 tys. gospodarstw (37,4%),
 - specjalizujące się w uprawach ogrodnich – 1,1 tys. (2,3%),
 - specjalizujące się w uprawach trwałych – 2,1 tys. (4,6%),
 - specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym – 4,9 tys. (10,8%),
 - specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi – 3,0 tys. (6,6%),
- gospodarstwa mieszane:
 - różne uprawy – 2,5 tys. (5,5%),
 - różne zwierzęta – 3,0 tys. (6,7%),
 - różne uprawy i zwierzęta, łącznie – 7,8 tys. (17,2%),
- gospodarstwa niesklasyfikowane – 4,0 tys. (8,8%).

TABL. 7. **GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ**

Wyszczególnienie	Liczba sklasyfikowanych gospodarstw rolnych	
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach
Ogółem	45091	100,0
0 – < 2 ESU (0 – < 9,5 tys. zł)	32133	71,3
2 – < 4 ESU (9,5 – < 19,0 tys. zł)	5456	12,1
4 – < 6 ESU (19,0 – < 28,6 tys. zł)	2424	5,4
6 – < 8 ESU (28,6 – < 38,1 tys. zł)	1322	2,9
8 – < 12 ESU (38,1 – < 57,2 tys. zł)	1535	3,4
12 – < 16 ESU (57,2 – < 76,3 tys. zł)	674	1,5
16 – < 40 ESU (76,3 – < 190,7 tys. zł)	1001	2,2
40 – < 100 ESU (190,7 – < 476,9 tys. zł)	332	0,7
100 – < 250 ESU (476,9 – < 1192,2 tys. zł)	124	0,3
powyżej 250 ESU (powyżej 1192,2 tys. zł)	88	0,2

Na podstawie średniej wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolne w woj. lubuskim w 2005 r. zakwalifikowano do klasy 4,00 – 5,99 ESU^c, a w 2002 r. znajdowały się w klasie 2,00 – 3,99 ESU.

^a Jako ekwiwalent czasu przepracowanego przez 1 osobę pełnozatrudnioną w rolnictwie przyjmuje się 2120 godzin pracy w roku.

^b SGM „2002” – średnia z trzech lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej pomniejszona o średnią z trzech lat wartość kosztów bezpośrednich, poniesionych na jej wytworzenie.

^c Europejska Jednostka Wielkości, której wartość jest corocznie weryfikowana i ustalana przez Komisję Europejską.

Wyniki czerwcowego spisu rolnego pozwoliły scharakteryzować gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą w poszczególnych podregionach województwa lubuskiego. Spośród spisanych 45,3 tys. gospodarstw rolnych, 35,4% gospodarstw znajdowało się na terenie podregionu gorzowskiego, a 64,6% – zielonogórskiego. W podregionie gorzowskim użytkowano 40,1% spisanej powierzchni użytków rolnych, w tym gruntów ornych pod zasiewami – 39,5%, a w podregionie zielonogórskim – 59,9% użytków rolnych i 60,5% gruntów ornych pod zasiewami. W podregionie gorzowskim znajdowało się 40,7% spisanej powierzchni uprawy zbóż, 12,2% – roślin strączkowych jadalnych, 26,5% – ziemniaków i 35,0% – roślin przemysłowych. Natomiast na terenie podregionu zielonogórskiego uprawa zbóż zajmowała 59,3% powierzchni, roślin strączkowych jadalnych – 87,8%, ziemniaków – 73,5% i roślin przemysłowych – 65,0%. W podregionie gorzowskim utrzymywano 44,3% spisanego pogłowia bydła, 38,7% – trzody chlewnej i 31,6% – drobiu kurzego, a w podregionie zielonogórskim pogłowie bydła stanowiło 55,7% spisanego stanu, trzody chlewnej – 61,3% i drobiu kurzego – 68,4%. Spośród osób pracujących w gospodarstwach rolnych 79,9 tys. stanowiło typ rodzinny, z tego w podregionie gorzowskim w ten sposób pracowało 37,2% osób, a w zielonogórskim – 62,8%. Po przeliczeniu na AWU^a, nakłady pracy rodzinnej siły roboczej w podregionie gorzowskim stanowiły 35,4%, a w zielonogórskim – 64,6%.

TABL. 8. **CHARAKTERYSTYKA GOSPODARSTW ROLNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG PODREGIONÓW**

Wyszczególnienie	Ogółem	Podregiony	
		gorzowski	zielonogórski
Liczba gospodarstw rolnych	45285	16029	29256
Powierzchnia ogólna gospodarstw rolnych w ha	501919	207711	294207
w tym			
użytki rolne	458964	184207	274757
grunty orne	349972	132506	217466
las i grunty leśne	9296	2747	6549
pozostałe grunty	33658	20757	12901
Powierzchnia zasiewów wybranych upraw w ha			
zboża	238817	97197	141620
rośliny strączkowe jadalne	139	17	122
ziemniaki	12706	3366	9340
rośliny przemysłowe	20541	7190	13352
Pogłowie wybranych gatunków zwierząt gospodarskich w sztukach			
bydło	72224	31972	40252
trzoda chlewna	263753	102042	161710
drób kurzy	3400648	1075110	2325538
Nakłady pracy rodzinnej siły roboczej			
w tys. osób	79,9	29,7	50,2
w tys. AWU ^a	28,5	10,1	18,4

^a Roczna jednostka pracy – oznacza ekwiwalent pełnego etatu, tj. 2120 godzin pracy w roku.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólniania danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%. Liczby te są merytorycznie poprawne.

Uwagi metodologiczne i tablice z wynikami badania R-CzSR znajdują się w publikacji GUS „Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2005 r.” oraz na stronie internetowej: www.stat.gov.pl.